

Viis müüti filosoofiast

DANIEL COHNITZ

Utrechti ülikooli teoreetilise filosoofia professor

Filosoofia ja filosoofide kohta on küllaldaselt eelarvamusi ning stereotüüpe. Mõned neist sisaldavad kahjuks ka terakest tõtt. Loomulikult on mõned filosoofideks peetavad isikud tegelikult (kehvad) poeedid või spekulatsioonivad hämajad, kes teevad oma ebapädevuse tasa, väljendades ennast arusaamatu keelekasutusega, mis on mõeldud looma muljet intellektuaalsest sügavusest. Kahjuks on säärased eeskujud, kellel on kaasaegses akadeemilises filosoofias väike või olematu roll, avalikus sfääris kõige valjuhäälsamad „filosoofia“ esindajad.

Selles lühikeses loos pööran tähelepanu mõnedele filosoofiast tekkinud eelarvamustele ja stereotüüpidele, purustades viis levinumat müüti filosoofia kohta.

Müüt 1: Filosoofia õppimine on teekond töötuse suunas

Alustagem kohe müüdiga, mis hoiab ilmselt enamikku lootustandvaid tudengeid filosoofiakraadi valimast. See arusaam on avalikus arvamusel juurdunud niivõrd sügavalt, et kerkib tihti esile ka popkultuuris. Näiteks

„Simpsonite“ episoodis,¹ milles Springfieldi tabab majanduskriis, teeb Kanal 6 uudiste-reporter Kent Brockman reportaaži ülerahvastatud töötukassast, alustades nii nagu pildilt paistab.

Kuid kas see eelarvamus on tõene? Kas filosoofiatudengil on tööalased väljavaatedtöepoolsest niivõrd kehvad? Nagu näitab hiljutine Eestis filosoofia peeriala lõpetanute seas korraldatud uuring, ei olnud keegi vastanutest töötu. Veelgi enam, valdav enamik teatas, et just nende filosoofiakraad aitas neil oma tööd saada.² Samuti, nagu Wall Street Journal juba 2008. aastal teadustas,³ on palgakasv (st lõpetamise järel töö alustamisel saadud palga ja karjääri keskosas saadava palga võrdlus) filosoofia peerialana lõpetanute seas suurim, üle 100% (vaid matemaatika lõpetanutel on sama suur kasv). Sarnased tulemused kehtivad ka Eesti kohta, kus on samamoodi filosoofia peeriala lõpetanute palgad kõrgemad kui mistahes muu humanitaarala lõpetanutel.⁴

Vastab tõele, et rahvusvaheline akadeemiline tööturg on karm ja on muutunud viimas-

1 5. hooaja 10. episood „Springfield (or How I Learned to Stop Worrying and Love Legalized Gambling)“.

2 Üksikasju vaata Alexander Daviesi ja Marika Prooveri artiklist leheküljel 12.

3 „Salary Increase By Major“, Wall Street Journal, http://online.wsj.com/public/resources/documents/info-Degrees_that_Pay_you_Back-sort.html

4 Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonna vilistlasuuring 2009–2013, <http://humanitaarteadused.ut.ee/et/oppimine/tartu-ulikooli-filosoofiateaduskonna-vilistlasuuring-2009-2013-1>

Scott, asjad ei ole töötukassas enam nii head nagu varemalt. Töötus ei ole enam üksnes filosoofia eriala lõpetanute jaoks – kasulikud inimesed on hakanud pitsitust tundma.

tel aastatel väga konkurentsirohkeks. Siiski paistavad Eestis isegi akadeemilise karjääri poole pürgivate filosoofia peeriala lõpetanute jaoks asjad võrdlemisi heas valguses. Kõigil, kes viimase kümne aasta jooksul Tartus filosoofia doktorikraadi omandasid, kas juba oli töö või leidsid selle aasta jooksul. Iga doktorikraadi omandanu, kes soovis akadeemilist karjääri Eestis jätkata, on võetud tööle akadeemilise filosoofina.

Müüt 2: Filosoofiat õppides ei omandata kokteilipidudel mulje avaldamisest kaugemale ulatuvamaid kasulikke oskuseid

Tavaarusaam on, et parimal juhul valmistatakse filosoofe ette kokteilipidude vestlustel idiootlike küsimuste tõstatamiseks, nagu „kas me *teame*, et me ei ela tegelikult „Matrixis“?“ või „kas kõikvõimas Jeesus suudaks küpsetada niivõrd kuuma burrito, et ta ise seda süüa ei suudaks?“⁵ Seega võib justkui imestada, kuidas on võimalik, et filosoofid oma suures osas kasutu haridusega saavad olla mitteakadeemilisel tööturul võrdlemisi

edukad, ning miks 79% meie lõpetanutest teatavad, et nende filosoofiaharidus valmistas neid hästi tööks ette, ja 95% ütlevad, et see aitas neid nende edasistel õpingutel.

Tegelikkus on, et filosoofiakraadi saamiseks õppimisel omandatud oskused, nagu kriitiline mõtlemine, eneseväljendus ja probleemide lahendamise oskused, on tööturul väga hinnatud. Näiteks väitis 318 Ameerika ettevõttest vastuseid kogunud uuring, et 93% neist pidas selliseid oskuseid olulisemaks kandidaadi bakalaureusekraadist majanduse või muul erialal.⁶ Samuti läheb filosoofia bakalaureusekraadiga tudengitel teistest järjekindlalt paremini sisseastumiseksamitel õigusteaduse või juhtimise magistriõppesse, nagu näitavad USAs tehtud ühtsustatud testide⁷ tulemused.

Müüt 3: Filosoofia õppimine tähendab ammu surnud inimeste poolt öeldu õppimist

Kuid kas filosoofia õppimine ei tähenda üksnes mingite veiderdajate poolt sadade

5 See on muide Homer Simpsoni mugandus filosoofilisest probleemist, kas kõikvõimas Jumal suudaks luua nii raske kivi, et ta ise ei suuda seda üles tõsta.

6 Korn, M. 2013 „Your College Major Is a Minor Issue, Employers Say“, The Wall Street Journal, 10.04.2013, <http://blogs.wsj.com/atwork/2013/04/10/your-college-major-is-a-minor-issue-employers-say/>

7 GRE, GMAT, LSAT ja MCAT.

või tuhandete aastate eest öeldu õppimist? Kuidas saaks miski sellest olla kohane kaas-aegsetele probleemidele, rääkimata kasulike oskustega varustamisest?

Tõepoolest uurib filosoofia oluline alajaotus, filosoofia ajalugu, millega filosoofid minevikus tegelesid. Mõnikord tehakse seda peamiselt ajaloolise huviga: mõistmaks paremini ideede ajalugu. Kuid väga tihti kaldub huvi kaugemale pelgast ajaloolisest raamatupidamisest. Mitmed filosoofiaajaloolased vaatavad minevikku leidmaks inspiratsiooni kaasaegsete filosoofiliste probleemide lahendamiseks. See on see, millest huvitub kogu filosoofia ning mis ei kuulu üksnes filosoofia ajaloole. Süstemaatilised filosoofid ei vaata, mida mineviku filosoofid on öelnud ega tõlgenda seda, vaid tegelevad oma aja filosoofiliste probleemidega ja üritavad neile lahendusi leida, kasutades hetkel parimaid olemasolevaid vahendeid, just nagu võiks oodata igalt mitteaajalooliselt akadeemiliselt teadusharult.

Müüt 4: Filosoofia koosneb pelgalt arvamustest ja oletustest

Kuid kuidas saab filosoofia millelegi süstemaatiliselt vastata? Kas filosoofia ei ole üksnes midagi kunstisarnast, nagu luule, või hoopis ehk teiste luule kommenteerimine ehk kirjanduskriitika? Lõppude lõpuks ei saa filosoofilistele küsimustele lõplike tõestustega vastata – kas filosoofid ei väljenda pelgalt isiklikke arvamusi ja ei arutle vabalt küsimuste üle, millele ei ole objektiivseid vastuseid?

Esmalt, teadustes (ega õigupoolest kusagil mujal) ei ole palju küsimusi, mis võimaldavad lõplikke tõestusi. Teadlased, erandina vahest üksnes puhtalt formaalsete teadusharude, nagu teatud matemaatika esindajad, ei „tõesta“ oma väiteid. Teadlased korjavad

tõendeid, arendavad teooriaid ja hindavad neid ratsionaalsete argumentidega. Selle abil jõuavad nad oma teadmiseni ja hetkel kättesaadavatele tõenditele vastavate vastusteni. See on teadusliku objektiivsuse kullastandard, ning see on täpselt see, mida ka filosoofid teevad. Filosoofia ei seisne oma arvamuse avaldamises, vaid süstemaatiliselt oma seisukoha üle arutlemises, teooria arendamises ning ratsionaalselt poolt- ja vastuargumentide kaalumises.

Müüt 5: Filosoofia on pelgalt arusaamatu plära ja moekas mõttetus

Heidegger on tuntud väitega, et „eimiski eimiskib“ – see on kindlasti mõttetus, eks? Või kuidas oleks tsitaadiga Hegelilt? „Elav substants on olend, mis on tõepoolest subjekt, või, mis on sama, on tõepoolest tegelik üksnes niivõrd, kui see on iseennast paigutatav liikumine, või on endale teisiti saamise vahendamine iseendaga“. Kuidas saab see olla midagi muud kui ülespuhutud mõttetu jama?

Heideggeri või Hegeli uurijad võivad tegelikult arusaadavas keeles seletada, mida need filosoofid sellega mõtlesid, ning nad võivad samuti seletada, miks Heidegger või Hegel pidasid seda parimaks viisiks oma mõtteid väljendada. Veelgi olulisem on siiski, et suurem osa filosoofiast ei ole üldse selline. Filosoofia üritab mõista väga raskeid probleeme ning eesmärgiks on saavutada mõistmine läbi selguse.

Mõnikord on selleks vaja kasutada teatud tehnilisi termineid, kuid neil tehnilistel terminitel on tüüpiliselt väga spetsiifilised tähendused. Nende ülesanne on väljendada teatud ideid selgemalt, kui seda lubaks tavakeel. Sellel põhjusel kasutavad teadusfilosoofias, keelefilosoofias, epistemoloogias jne töötavad filosoofid tihti matemaatikast pärit

töövahendeid, nagu matemaatiline loogika, tõenäosusteooria, hulgateooria või mänguteooria, tegemaks oma teooriaid võimalikult täpseks.

Akadeemilise teadusharuna erineb filosoofia mitmel moel stereotüüpidest, mida selle kohta ühiskonnast leida võib. See lühike tekst loodetavasti kummutas mõned neist, kuid loomulikult, ilma järele proovimata ei

ole võimalik teada. Saamaks teada, millega akadeemiline filosoofia tegelikult tegeleb, oleks parem lugeda veidi kaasaegset filosoofiat (mida leiab siit samast) või tulla ja õppida seda Tartu Ülikoolis.

Daniel Cohnitz oli Tartu Ülikooli teoreetilise filosoofia professor 2006-2015.

Inglise keelest tõlkinud: Märt Hallasoo.